

PA VALDEMĀRA TAKĀM, SOLI PA SOLIM

Gints Šimanis, *Mg. philol.*, akadēmiskās vienības *Austrums* vecbiedrs, K. Valdemāra rakstu izlases *Tēvzemei* (1991) un rakstu krājuma *Krišjānis Valdemārs un "Pēterburgas Avīzes" (1862–1865)* (1997), monogrāfijas *Krišjānis Valdemārs. Apgaismības centieni* (2005) autors

“Piemirstais – tā vienā vārdā varētu raksturot Krišjāni Valdemāru. Viņa nozīmīgo devumu un lomu tā laika procesos nereti aizēno citu jaunlatviešu personības, taču tieši viņš bija viens no jaunlatviešu kustības vadītājiem un kuģniecības nozares izveidotājs Latvijā. Viņam aizmirsto godu atdevis Edmunds Krastiņš,” – tik patētiski Latvijas Radio 3 raidījumu vadītāja, Latvijas TV kultūras žurnāliste Anete Ašmane gaviļē platformā LSM.lv.

Vai nu tiešām tā ir? Protams, Jānis Peters jau 1985. gadā cēla trauksmi par nesakopto Krišjāņa Valdemāra atdusas vietu Rīgas Lielajos kapos, tad pat vēsturnieks Henrihs Strods publicēja apceri “Jaunlatviešu tēvs”, atmodas laikā filozofs Kārlis Lūsis iedibināja “Krišjāņa Valdemāra lasījumus”, bet tas taču bija tik sen!

Patiesi – par Krišjāni Valdemāru latviešu tautai ik pa laikam ir jāatgādina, un to 2021. gada sākumā veicis Edmunds Krastiņš (*Krišjānis Valdemārs. Dzīves hronika*. Rīga: KL2020), kuram par mūsu kuģniecības tēvu iepriekš bijis visai miglains priekšstats: “Man par Krišjāni Valdemāru bija tāds vispārējs priekšstats, droši vien kā vairumam latviešu, ka ir tāds bijis izcils darbinieks, jaunlatviešu kustības viens no vadītājiem, kurš iedibinājis kuģniecību Latvijā. Bet tad, kad es sāku rakstīt grāmatu *Kuģniecība Latvijā*, sākumā tā bija iecerēta par padomju laiku vareno Latvijas kuģniecību, un kāds gals to piemeklēja, bet es sapratu, ka man jāatkāpjas vēsturē atpakaļ. Un tad nu es, tā teikt, uzdūros Krišjānim Valdemāram un biju ārkārtīgi pārsteigts, kāds viņš ir bijis izcils cilvēks.” (LTV Kultūras ziņas, 11.05.2021.)

Piem., grāmatā atgādināts K. Valdemāra 1867. gadā par sevi rakstītais: “Savos valstiski pilsoniskos centienos nekad neesmu bijis

radikāls, nekad partijas vīrs un Baltijas vāciešu pretinieks. Savā pirmā darbā 1825. gadā ļoti centos latviešiem ieskaidrot, ka viņiem jāiemācās vāciski, lai tiktu pie izglītības. Tik ļoti lēnām un pamazām es pārliecinājos par dažu svarīgu Baltijas reformu nepieciešamību.” Autora secinājums: “Vēlākie pārmetumi Valdemāram par rusifikācijas atbalstīšanu nebalstās uz dziļu viņa darbības un politiskās situācijas analīzi.”

K. Valdemāra divsimtgadei veltītā grāmata patiešām ir viņa dzīves hronika (1825–1891), jo soli pa solim izsekot no mazā Krišjāņa Ārlavas *Vecjunkuros* līdz lielajam vīram Maskavas ielās nav izdevies nevienam viņa biogrāfam, dienasgaismu pamatā ieraudzījuši dažādi sabiedriskā darbinieka un publicista daudzpusīgās darbības izvērtējumi: viens politikā, cits tautsaimniecībā, bet visvairāk kuģniecības vēstures kontekstā.

Mani īpaši iepriecināja Baltijas piekrastes apceļošanas apraksts, kas vēsta par K. Valdemāra gaitām no 1860. gada 16. aprīļa līdz 1. septembrim, kad veikts padziļināts piejūriešu apsekojums no Palangas līdz pat Lomonosovai Pēterburgas pievārtē. Ko gan mēs no tā tik neuzzinām – kur K. Valdemārs nakšņojis, kur ēdis, kur, iespējams, svinējis Jāņus utt. Pats labākais – ir nodibināti vajadzīgie sakari ar zemniekiem un zvejniekiem, lai piekrastē vēlāk varētu atvērt jūrskolas.

Šāds K. Valdemāra gaitu dokumentējums, protams, ir pirmreizīgs, ja neskaitām periodikas avotus, uz ko tas balstīts. Žēl vienīgi, ka pandēmija nav ļāvusi autoram iepazīties ar arhīviem Krievijā, tas nu paliek citiem pētniekiem uz citu reizi, vai arī vēl līdz K. Valdemāra jubilejai (2025. gadā) viņš pats to var paspēt otrā, papildinātā izdevumā. Pie reizes

novēršamas dažas filoloģiskas neprecizitātes: K. Valdemāra brošūra *Krievijas pilsētu iekārta* (vāc. *Russlands Städte-Ordnung*), nevis *Krievu valsts iekārta* (292), *Sovremennye vedomosti* un *Moskovskie vedomosti* (otrais vārds ar mazo burtu (293 u. c., pareizi paša K. Valdemāra tekstā – 423), pēc tradīcijas – Kronvalda Atis,

nevis Kronvaldu Atis (315 u. c.), Arodbiedrību nams (kriev. *Dom sojuzov*), nevis Padomju nams (322), 155 lpp., nevis 155. lpp. (470).

Vai vēl kāds sasparosies ko veltīt K. Valdemāram divsimt gadu jubilejā, paliek atklāts jautājums. Īpaši tagad, kad, kā izrādās, dažiem viņa personība ir pirmatklājums.